

11. Політологічний енциклопедичний словник / [упоряд. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка]. - 2-ге вид., допов. і переробл. - К. : Генеза, 2004. - 736 с.

12. Про Стратегію регіонального розвитку Вінницької області на період до 2015 року : Рішення сесії Вінницької обласної Ради від 1 черв. 2007 р. № 291. - Режим доступу : http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/DocBBBER

13. Розвиток підприємництва в регіоні : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Є. Воротін, С. Б. Жарая, О. М. Коваль [та ін.] ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. - К. : НАДУ ; Фенікс, 2010. - 214 с.

14. *Розпутенко І. В.* Український Challenge / І. В. Розпутенко. - К. : К.І.С., 2010. - 158 с.

15. *Розпутенко І. В.* До питання про нову модель українського державного управління в умовах гео економічних змін / І. В. Розпутенко // Демократичне врядування, наука, освіта, практика : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 2009 р. : у 4 т. / за заг. ред. В. П. Приходька, С. В. Загороднюка. - К. : НАДУ, 2009. - Т. 3. - С. 263-269.

УДК 005.025.4:338.2:048.66

Малащенко В.Б.,

віце-президент Національної академії

державного управління при Президентові України

Класифікація загроз економічній безпеці підприємства в контексті сучасних технологій запобігання й протидії

У статті розглядаються основні проблеми ідентифікації й класифікації зовнішніх та внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства в контексті її ефективного забезпечення за умов сучасного корпоративного управління із застосуванням новітніх технологій. Проведено аналіз класифікацій внутрішніх та зовнішніх загроз. Розглядаються сутність й сучасні технології формування ефективної безпеки підприємства із наданням рекомендацій щодо підвищення їх успішності.

Ключові слова: безпека, ефективна безпека, загроза, стабільність, прогноз, рівень економічної безпеки, класифікації загроз, сучасні технології протидії.

Малащенко В.Б. Классификация угроз экономической безопасности предприятия в контексте современных технологий предотвращения и противодействия

В статье рассматриваются основные проблемы идентификации и классификации внешних и внутренних угроз экономической безопасности предприятия в контексте эффективного ее обеспечения в условиях современного корпоративного управления с применением новейших технологий. Проведен анализ классификаций внутренних и внешних угроз. Рассматриваются сущность и современные технологии формирования эффективной безопасности предприятия с предоставлением рекомендаций по повышению их успеваемости.

Ключевые слова: безопасность, эффективная безопасность, угроза, стабильность, прогноз, уровень экономической безопасности, классификации угроз, современные технологии противодействия.

Malaschenko V.B. Classification of threats to economic security companies in the context of modern technologies to prevent and counter

Within the article the author examines basic issues of the providing enterprise economic safety in a context of modern corporate management and technologies. Classifications of internal and external threats are given. Essence and requirements opens up successful safety of enterprise and recommendations to increase enterprise' successes are given. The author proposes the determination of economic safety, security and threats in terms of modern corporate management and technologies.

Key words: safety, effective safety, threat, stability, prognosis, level of economic safety, classification of threatst, classification of security threats, modern tehnologies to combat threats.

Постановка проблеми. Перехід вітчизняних підприємств до ринкової економіки з виникненням великої кількості підприємств з різною формою власності призвів до значної активізації різноманітних форм конкурентної боротьби і в контексті недосконалої законодавчої бази та корупції зумовив підвищену увагу до конкуренції, що відображає сучасне надзвичайно напружене конкурентне середовище, необхідність посилення економічної безпеки усіх суб'єктів підприємницької діяльності із підвищенням корпоративної культури та застосуванням новітніх моделей та технологій протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам діяльності підприємства.

Найсучасніші зміни у філософії менеджменту вказують на підвищену увагу до конкуренції, що відображає конкурентне середовище, яке швидко змінюється. За спостереженнями відомого

фахівця за контролем якості Ciba Geigy, Бернардо де Суза (Bernardo de Sousa), за останні 50 років можна виокремити чотири етапи змін у філософії управління: 1950-ті рр. - "Управління завданнями" (Management by Objectives); 1970-ті рр. - "Графіки цінностей" - "собаки", "грошові корови", "ніші" та "зірки, що сходять" (The Value Chart); 1980-ті рр. - "Випередити конкурентів" (Beat The Competition); 1990-ті рр. - Концентрація на "Процесах" (Focus on Processes) [4].

З розвитком ринкових відносин українські підприємці стикнулися з необхідністю захисту власних підприємств, забезпечення економічної безпеки за умов постійної зміни зовнішнього середовища роботи підприємства без державної підтримки, що існувала тривалий час раніше. Такі умови вимагають від суб'єктів господарювання регулярної адаптації, пошуку нових та вдосконалення відомих засобів забезпечення системи економічної безпеки з метою досягнення основної мети діяльності підприємства [21].

Стабільне функціонування та розвиток потенціалу компаній у сучасних умовах значною мірою залежить від надійності системи економічної безпеки компанії. У зв'язку з цим проблема захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, "інсайдера" набула особливої актуальності для компаній та підприємств. Процеси реформування української економіки потребують розроблення концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки підприємств та компаній. Це передбачає розробку й імплементацію основного документа - концепції, в якій були б сформульовані висновки щодо протидії основним загрозам та ризикам, стратегічні та оперативні завдання, визначені пріоритети у здійсненні організаційної та виконавчої діяльності у сфері безпеки, відображений вплив особливостей здійснення бізнесової діяльності на можливість забезпечення безпеки, визначені завдання і способи діяльності структур, які забезпечують економічну безпеку компанії. Хоча в умовах сучасного ринку проблема економічної безпеки є актуальною, з огляду на комплексний характер питання, а також на те, що підприємства працюють в умовах виникнення різноманітних зовнішніх та внутрішніх ризиків, саме поняття "економічна безпека" є ще недостатньо дослідженим [17].

Разом з тим, будучи універсальною категорією, економічна безпека компанії відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, а зміст цього поняття охоплює реалізацію системи засобів, що забезпечують конкурентоспроможність, та економічну стабільність компанії [1]. У фокусі існуючих визначень економічної безпеки перебуває термін "захищеність", який є ключовим у визначеннях багатьох відомих дослідників теми, розглядаючи безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства та його структур від внутрішніх та зовнішніх загроз. Фахівці справедливо зазначають, що вирішення проблем економічної безпеки значною мірою ускладнюється через недосконалість правового врегулювання, оскільки розробка правової бази й системи контролю за виконанням законів є недостатньо розробленими [2; 17].

У зв'язку зі складністю та комплексним характером питання, що продовжує дискутуватися, практично відсутній єдиний підхід до розуміння категорії "економічна безпека підприємства". Також триває розробка науково обгрунтованої класифікації загроз економічної безпеки на мікроекономічному рівні, механізм управління станом економічної безпеки підприємства до кінця не розроблено, оскільки не повною мірою сформульовані принципи управління станом економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомими зарубіжними вченими, які зробили значний внесок у вирішення зазначеного кола проблем, є О.Грунін, П.Друкер, Т.Клейнер, А.Одинцов, Є.Олейников, В.Тамбовцев та ін. Проблеми економічної безпеки підприємства досліджують вітчизняні вчені: О.Ареф'єва, І.Бінько, М.Войнаренко, В.Геєць, В.Духов, М.Єрмошенко, Я.Жаліло, Т.Косянчук, Т.Кузенко, В.Микитенко, В.Мунтіян, В.Нижник, А.Соснін, Т.Сухорукова, Л.Огарок, О.Полушкин, Г.Пастернак-Таранушенко, Н.Реверчук, С.Покропивний, В.Шлемко та ін. Питання класифікації загроз економічній безпеці підприємства вивчали такі сучасні науковці та економісти, як М.Бендіков, М.Камлик, М.Корольов, С.Шкарлет, Л.Мартюшева, Т.Петровська, Н.Подлужна, Н.Трихліб, В.Ярочкін та ін.

Водночас зазначені вчені розглядають різні аспекти економічної безпеки підприємства, не аналізуючи проблеми загроз економічній безпеці в системі.

Мета статті - системний аналіз класифікації загроз економічній безпеці підприємства в контексті сучасних технологій запобігання й протидії.

Виклад основного матеріалу дослідження. При визначенні поняття "економічна безпека" сьогодні превалює точка зору, яка відображає стан підприємства, що забезпечує здатність протистояти несприятливим зовнішнім впливам. У цьому зв'язку економічна безпека підприємства стала розглядатися як можливість забезпечення його стабільності в різноманітних, у тому числі й у несприятливих умовах, які складаються в зовнішньому середовищі, поза залежністю від характеру його впливу на діяльність підприємства, масштабу й характеру внутрішніх змін [9]. Отже, оскільки економічна безпека підприємства зумовлена впливом зовнішнього середовища, що в ринковій економіці швидко змінюється, під поняттям "економічна безпека" стали розуміти такий стан підприємства, що забезпечує здатність ефективно протистояти цілому спектру несприятливих зовнішніх впливів. У цьому контексті фахівці стали розглядати економічну безпеку підприємства як можливість забезпечення його стабільності в різноманітних умовах, включаючи несприятливі, що складаються в зовнішньому середовищі, незалежно від характеру його впливу на діяльність підприємства, масштабу й характеру внутрішніх змін [9]. Під безпекою підприємства в широкому розумінні мають на увазі захищеність його життєво важливих функцій від загроз зовнішнього характеру за наявності балансу між цими функціями та інтересами індивіда, суспільства та держави.

Аналіз наукових джерел свідчить, що сьогодні доцільно трактувати поняття "економічна безпека підприємства" в широкому розумінні: як корпоративну систему функціонування підприємства, в умовах якої найбільш ефективно використовуються корпоративні ресурси (земля, кадровий потенціал, інтелектуальна власність, інформація, капітал тощо) і водночас знижуються існуючі та потенційні загрози, в результаті чого досягається максимально позитивний ефект від роботи підприємства [6; 14; 15]. Поділяємо точку зору дослідників, які під економічною безпекою компанії розуміють цілісний комплекс заходів, які сприяють підвищенню захищеності діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність своєчасно усувати різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що негативно не позначаються на його діяльності. Отже, економічна безпека підприємства - це система функціональних складових, зумовлених відповідністю матеріальних, фінансових, кадрових, техніко-технологічних потенціалів й організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням. Безпеку підприємництва забезпечує сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань.

Як і М.Корольов, під загрозою розуміємо "різницю між імперативами середовища й параметрами компанії, що може мати як додатні, так й від'ємні значення, а також дорівнювати нулю, коли компанія ефективно відповідає середовищу за своїми трансформаційним, трансакційним й фінансовим параметрами", а під небезпекою - "відношення між параметрами середовища і компанії" [10; 12]. Загалом під загрозами економічній безпеці підприємства зазвичай розуміють потенційні або реальні дії фізичних або юридичних осіб, що порушують стан захищеності суб'єкта підприємницької діяльності та здатні призвести до погіршення його діяльності, або економічних та різного роду інших втрат, хоча не всяка дія, що має негативні наслідки, є загрозою економічній безпеці підприємства.

Для досягнення економічної безпеки підприємства першочерговим завданням є виявлення та ідентифікація негативних впливів на діяльність підприємства, компанії, тобто економічних загроз широкого спектра. Система безпеки компанії може оцінюватися за допомогою низки критеріїв і включає низку таких підсистем: економічна безпека; екологічна безпека; інформаційна безпека; психологічна безпека; фізична безпека; науково-технічна безпека; пожежна безпека тощо. Для побудови ефективної системи економічної безпеки підприємства важливо класифікувати самі загрози й напрями захисту компанії. Існують різні класифікації різноманітних загроз економічній безпеці підприємства [6; 17], оскільки діяльність компаній пов'язана із значною кількістю загроз (їх класифікації за різними критеріями наведені далі [6; 10]). Для своєчасного виявлення, оцінки й ліквідації можливих для підприємства загроз необхідно знати їх природу й види. Самі загрози економічній безпеці підприємницької діяльності можуть бути дуже різноманітними, а їх класифікація - багатогранною.

Схематично класифікації загроз економічній безпеці підприємства зображено на рисунку.

Існують різноманітні загрози економічній безпеці, які можуть одночасно належати до різних груп класифікації. Як показано вище, загрози економічній безпеці підприємницької діяльності також можуть бути різноманітними.

Під активними загрозами зазвичай розуміють цілеспрямовані дії третіх осіб, спрямовані на зменшення вартості бізнесу, ліквідацію підприємства або зміну права власності. До такого виду загроз належать: ініціація процедури банкрутства з метою одержання у власність активів підприємства, розпалювання корпоративного конфлікту з метою придбання корпоративних прав на підприємство, витіснення підприємства з ринку, захоплення ринків продукції. Пасивні загрози - це безособовий непрямий вплив на суб'єкта господарювання або сформований стан, обставини, які не справляють спрямованого негативного впливу на життєдіяльність певного підприємства, однак призводять до погіршення його становища на ринку, зменшення його вартості і т.ін. Прикладом пасивних загроз може бути зношеність основних засобів, брак професійних кадрів, відсутність інноваційних технологій, нестача прибутку тощо.

Наведена класифікація є також актуальною й може бути застосована на практиці при оцінці економічної безпеки підприємства [14].

Класифікація загроз економічній безпеці підприємства [14]

За джерелом виникнення усі загрози можна поділити на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх відносять такі, як розкрадання матеріальних засобів та цінностей особами, які не працюють у компанії, промислове шпигунство, незаконні дії конкурентів, здирство з боку кримінальних структур. Зовнішні загрози економічній безпеці підприємства виникають за межами компанії й пов'язані безпосередньо не з виробничою діяльністю, а, як правило, із зміною середовища оточення, яке може завдати шкоди компанії [19]:

- нелегітимні перевірки контролюючих органів, незаконні рішення відносно подальшої діяльності компанії з боку державних органів, паралізація роботи компанії з використанням повноважень державних органів, засобів масової інформації;
- недоброзичливе поглинання, захоплення - рейдерські атаки, що призводять до паралізації роботи компанії, подальшої зміни першого керівника з переходом прав власності на ресурси компанії до захоплюючої сторони;
- незаконні дії конкурентів - фінансове, психічне придушення, промисловий шпіднаж, переманювання значущого персоналу, юридичний тиск, зрив ділових операцій та інших угод, прямий фізичний вплив, компрометація діяльності компанії, завдання шкоди майну, підпалення, провокування суперечностей та конфлікту інтересів тощо;
- дії шахраїв - махінації у фінансовій, торговельній та виробничій сферах компанії, що здійснюють сторонні особи.

Незважаючи на значний інформативний потенціал, еволюційний підхід до аналізу організаційно-економічного механізму забезпечення захисту компаній та підприємств від зовнішніх загроз і негативних системних впливів поки не дістав адекватного розвитку. У зв'язку із цим доцільно специфіку адаптації компаній до умов силового підприємництва в Україні й Росії 1990-х рр., що розглядалася представниками економічної соціології (В.Волков), переосмислити на сучасному етапі з позицій еволюційної економічної теорії компанії [10].

До внутрішніх загроз відносять розголошення власними співробітниками конфіденційної інформації, низький рівень кваліфікації спеціалістів, які розробляють ділові документи, мало-ефективна робота служби економічної безпеки та осіб, які відповідають за перевірку контрагентів. Більшість фахівців вважає, що найбільшу небезпеку, як правило, становлять зовнішні загрози, оскільки внутрішні загрози часто є реалізацією зовнішніх "замовлень".

До внутрішніх загроз безпеці підприємництва відносять:

- протиправні чи інші негативні дії персоналу суб'єкта підприємницької діяльності, що загрожують функціонуванню та розвитку підприємства;
- порушення встановленого режиму захисту інформації з обмеженим доступом для сторонніх осіб;
- порушення порядку використання технічних засобів;
- інші порушення правил режиму безпеки, діловодства тощо, які створюють передумови для реалізації протиправних цілей злочинних елементів чи інших зацікавлених фігурантів;
- низький рівень кадрового, організаційно-правового, інформаційно-аналітичного забезпечення управління потенційними ризиками у контексті як внутрішніх, так і зовнішніх загроз.

До внутрішніх загроз також належать дії або бездіяльність (зокрема умисні або ненавмисні) співробітників підприємства, що суперечать інтересам його діяльності, наслідком яких можуть бути завдання економічного збитку підприємству, порушення порядку використання технічних засобів, установленого режиму збереження інформації [16], яка становить комерційну таємницю, підлив його ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у стосунках з реальними або потенційними партнерами та ін.

За напрямками роботи ризики потенційних загроз можна умовно поділити ще на дві великі групи: економічні та режимно-охоронні.

Розподіл загроз у сфері підприємницької діяльності за джерелами походження та напрямками роботи дає змогу на системному рівні визначити їх джерела, потужність загроз, а також розробити притаманні їм системи та методи своєчасного їх виявлення, усунення та запобігання їм [19].

За мірою тяжкості наслідків загрози поділяють на загрози з високою, значною, середньою та низькою тяжкістю наслідків. Поділяючи думку відомих дослідників теми, відносимо до загроз високої міри тяжкості такі, що можуть призвести до різкого погіршення всіх фінансово-економічних показників діяльності суб'єкта підприємництва, що завдає непоправної шкоди з відповідними наслідками. Така міра тяжкості наслідків реалізації загроз припускає можливість завдання компанії значних фінансових втрат, які справлятимуть негативний вплив на основні фінансово-економічні показники компанії, її діяльність в майбутньому й долатимуться протягом тривалого часу [6].

До загроз середнього ступеня тяжкості належать такі, на подолання наслідків у процесі реалізації яких необхідні витрати, що співвідносяться з поточними витратами компанії й не вимагають тривалого часу.

Наслідки реалізації загроз із низьким ступенем наслідків не справляють будь-якого суттєвого впливу ні на стратегічні позиції компанії, ні навіть на її поточну діяльність. Аналіз джерел з питань критеріїв класифікацій свідчить про наявність великої кількості різноманітних підходів. Дослідник В.В.Шликов пропонує найбільш просту методику оцінки кількісних збитків від економічних загроз, що виникають [18]. Вона побудована на розрахунку коефіцієнта збитків (K_y), величина якого дає змогу прийняти рішення про більш ефективний захист власних економічних інтересів, для чого використовуються такі дані: фактичні збитки; витрати на зниження збитків; витрати на відшкодування збитків. Додавання цих даних характеризує дійсну міру втрат.

Співвідношення дійсної величини втрат ДВВ і власних ресурсів компанії являє собою коефіцієнт збитку $K_y = ДВВ/Q$, де K_y - коефіцієнт втрати, а Q - обсяг власних ресурсів. За ступенем вірогідності загрози диференціюються як малоімовірні і реальні. До малоімовірних загроз відносять, наприклад, відвідування особою без певного місця проживання приміщень компанії з вимогою видачі їй грошей з використанням нецензурних висловів. До факторів невисокої вірогідності такої загрози відносять: загроза безпеці однієї особи (а не групи організованих злочинців); відсутність реальних можливостей виконати загрозу; існування досить простих засобів захисту шляхом як фізичного випровадження особи-порушника, так і передачі її правоохоронним органам.

До реальних загроз належать ті, що супроводжуються фізичним насильством, пошкодженням майна компанії, викраденням співробітників; здійснюються організованою групою,

що висуває конкретні вимоги й називає суми, здійснюється за участі "кваліфікованих" кримінальних "фахівців" [6].

Дослідники, які спеціалізуються на наданні послуг у системі економічної безпеки підприємств, традиційно відносять до неї такі складові [6]: інтелектуальну і кадрову, інформаційну, техніко-технологічну; фінансову, політико-правову та екологічну, силову. Пропонується ризики підприємницької діяльності класифікувати таким чином:

1. За сферами виявлення: економічний - ризик, пов'язаний зі змінами економічних факторів у процесі реалізації інвестиційного проекту; політичний - ризик виникнення різноманітних адміністративно-законодавчих обмежень інвестиційної діяльності, які пов'язані зі зміною інвестиційної політики держави; соціальний - ризик страйків, здійснення під тиском працівників незапланованих соціальних програм та інші аналогічні види ризиків; екологічний - ризик виникнення екологічних катастроф і різних стихійних лих (землетруси, лісові пожежі, повені і т.ін.), що негативно впливають на інвестиційний проект; інші - ризик рекету, крадіжок майна, нечесності партнерів тощо.

2. За формами інвестування: ризики реального інвестування - це ризики, що пов'язані з помилковим вибором місцезнаходження об'єкта будівництва, порушенням графіків поставок необхідних матеріалів, комплектувальних деталей за проектами, суттєвим зростанням цін на інвестиційні товари, неправильним підбором підрядників та з іншими факторами, що знижують ефективність інвестиційного проекту; ризики фінансового інвестування - ця група ризиків пов'язана з непродуманим вибором фінансових інструментів для інвестування, фінансовими труднощами чи банкрутством окремих емітентів, непередбаченими змінами умов інвестування і т.ін. Ризики інвестицій у фінансові інструменти мають таку структуру: а) ризики втраченого зиску; б) ризики зниження дохідності, а саме відсоткові ризики, кредитні ризики; біржові ризики; селективні ризики; ризики втрати, ліквідності; ризики банкрутства.

3. За джерелами: системний - ризик, на який наражаються всі учасники інвестиційної діяльності і форм інвестування. Він великою мірою визначається зміною стадій економічного розвитку країни чи кон'юнктурних циклів розвитку інвестиційного ринку та іншими аналогічними факторами, на які інвестор не може вплинути, добираючи об'єкти інвестування; несистемний - ризик, притаманний конкретному об'єкту інвестування чи діяльності конкретного інвестора. Він може бути пов'язаний з некваліфікованим менеджментом проекту, посиленням конкуренції на певному сегменті інвестиційного ринку, нераціональною структурою інвестиційних ресурсів та іншими аналогічними факторами, негативним наслідком яких значною мірою можна запобігти за допомогою ефективного управління інвестиційним процесом [6].

Спеціалізована компанія Inpros для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки рекомендує методичку, що базується на використанні традиційних показників, темпів їх зміни та ймовірності реалізації специфічних ризиків. При цьому процедура розрахунків складається з таких етапів [6]:

1. Визначення нормативного рівня показників кожної складової економічної безпеки (наприклад фінансову складову можна охарактеризувати системою показників фінансової стійкості; інформаційну - показниками ефективності інвестицій в інформаційні технології, ефективності володіння інформацією, показниками новизни інформації тощо).

2. Визначення системи цільових показників, сформованої на попередньому етапі, на поточний період, а також темпів їх зміни (вибір того чи іншого показника здійснюється керівництвом підприємства на базі корпоративної стратегії розвитку).

3. Визначення системи ризиків, якими переобтяжено діяльність підприємства, їх перегрупування за складовими та оцінка ймовірності їх реалізації (формування спектра можливих загроз за кожною складовою).

4. Визначення порівняльних індексів за кожним показником у розрізі складових економічної безпеки підприємства (під порівняльним індексом слід розуміти співвідношення фактичного значення кожного показника і його нормативного (середньогалузевого) значення).

5. Визначення рівня економічної безпеки для кожної складової.

Деякі фахівці диференціюють також загрози за впливом на стадії підприємницької діяльності. Загрози на стадії створення компанії можуть виникати внаслідок незаконних дій чиновників, які перешкоджають організації компанії, або домагання з боку організованих злочинних угруповань. У період роботи компанії на підготовчому етапі загрози можуть виникати у вигляді перешкод нормальному постачанню сировини, матеріалів, обладнання; на виробничому етапі -

у вигляді знищення або пошкодження майна, обладнання, крадіжки "ноу-хау", а на заключному етапі - перешкоджання збуту, обмеження конкуренції, нелегітимного обмеження реклами.

Загрози диференціюють за об'єктом посягання, де останнім виступають передусім ресурси: персонал, матеріальні, фінансові, інформаційні. Загрози персоналу зазвичай виникають у вигляді шантажу з метою отримання конфіденційної інформації, викрадення співробітників компанії, здирства і та ін. Пошкодження будівель, приміщень, систем зв'язку, крадіжку обладнання відносять до загроз матеріальним ресурсам; шахрайство, фальсифікацію фінансових документів, валюти, крадіжку грошей - до загроз фінансовим ресурсам. До загроз інформаційним ресурсам належать несанкціоноване підключення до інформаційної мережі компанії, вилучення конфіденційних документів та ін. [6].

За суб'єктом загроз пропонується така диференціація: загрози з боку кримінальних структур; з боку недобросовісних конкурентів; з боку контрагентів; з боку власних співробітників компанії, а також загрози за видом збитку, реалізація яких завдає безпосередніх збитків, і загрози, реалізація яких призведе до втраченої користі.

Становить інтерес своєрідна класифікація загроз за характером відповідальності суб'єктів, діяльність яких може бути кваліфікована як посягання на економічну безпеку підприємницької діяльності, запропонована спеціалістами inpro. За таких умов відповідальність, що настає в результаті наслідків діяльності, що визначена як посягання на безпеку підприємництва, матиме як громадянсько-правовий, так і кримінально-правовий характер. Отже, за характером відповідальності юридичної або фізичної особи, яка несе або реалізує загрозу економічній безпеці компанії, виділяються: загрози, в результаті реалізації яких до осіб, які їх здійснюють, можуть бути застосовані норми громадянсько-правової відповідальності; загрози, в результаті спроби або реалізації яких до осіб, які їх здійснюють, можуть бути застосовані заходи кримінально-правової відповідальності [6].

Безпека компанії та підприємництва в цілому може визначатися з урахуванням різних ознак, на основі яких здійснюється оцінка. З організаційного погляду безпека компанії передбачає збереження організаційної цілісності компанії з нормальною роботою її основних підрозділів для досягнення основної мети компанії. З правового погляду діяльність компанії має бути забезпечена відповідно до чинного законодавства; забезпечена відсутність втрат від операцій із зовнішніми партнерами внаслідок порушення останніми чинного законодавства; з інформаційного погляду безпека компанії оцінюється як збереження стану захищеності внутрішньої конфіденційної інформації від впливу або розголошення в різних формах. З економічного погляду у стабільності або зростанні основних фінансово-економічних показників діяльності компанії проявляється ступінь економічної безпеки компанії.

Ефективна система економічної безпеки підприємства передбачає цілісний комплекс заходів, які сприяють підвищенню захищеності діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність своєчасно усувати різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що негативно не позначаються на його діяльності.

Наведемо перелік завдань, що потрібно вирішити в процесі створення системи забезпечення економічної безпеки підприємства: захист законних прав та інтересів підприємства; моніторинг стану зовнішнього середовища бізнесу, ідентифікація можливих загроз економічній безпеці підприємства і розробка превентивних заходів щодо запобігання або зменшення виробничих, комерційних та інших ризиків; вивчення партнерів, клієнтів і конкурентів підприємства; профілактика і припинення можливої протиправної діяльності персоналу підприємства, яка може завдати шкоди економічній безпеці; захист конфіденційної інформації підприємства, що стосується всіх аспектів його діяльності; підготовка і проведення акцій, що підвищують імідж і ділову репутацію підприємства серед партнерів і клієнтів, органів державної влади і місцевого самоврядування; організація аналітичної роботи із забезпечення безпеки підприємства, захист комерційної таємниці [4].

До найбільш значущих функцій системи економічної безпеки компанії спеціалісти відносять такі: прогнозування, виявлення, запобігання небезпекам і загрозам і їх послаблення, забезпечення захищеності діяльності підприємства та його персоналу, збереження майна та ін.

У зв'язку з цим загальна схема організації економічної безпеки включає дії, що можуть проводитися або послідовно, або одночасно: загальностратегічне прогнозування та планування

економічної безпеки за функціональними ознаками; формування необхідних корпоративних ресурсів (капітал, персонал, інформація, технологія); стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; тактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими: фінансовою (досягнення максимально ефективного використання корпоративних ресурсів); інтелектуальною та кадровою (збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом); техніко-технологічною (ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам); політико-правовою (всебічне забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства); інформаційною (ефективне інформаційне забезпечення господарської діяльності); екологічною (дотримання екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення навколишнього середовища); силовою (забезпечення фізичної безпеки співробітників компанії та збереження майна); тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства; здійснення функціонального моніторингу й аналізу рівня економічної безпеки; загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки [16].

Зміст поняття "економічна безпека" містить у собі реалізацію системи засобів, що забезпечують конкурентоспроможність та економічну стабільність компанії, а для ефективного вирішення проблем усунення загроз економічній безпеці керівники компанії мають провести комплексний аудит безпеки компанії, повинні мати відпрацьовану стратегію з чітко прописаними варіантами усунення тих чи інших загроз, залучаючи до цього в разі потреби сторонніх фахівців [19]. Одним із суттєвих факторів, що визначає стан економічної безпеки, є володіння компанією стійкими конкурентними перевагами, що відповідають стратегічним цілям цієї компанії. Поділяємо думку В.Корольова, який розглядає відповідно до генетичної теорії фактори виробництва 8 векторів забезпечення захисту компанії від зовнішніх екстрималій: людський (в тому числі кадровий); технологічний, що забезпечує відображення загроз аварій та збоїв обладнання й споруд; матеріальний (у тому числі сировинний), інституціональний, що пов'язаний з регулюванням та контролем виконання контрактів, забезпеченням виконання інституціональних вимог; організаційний, що забезпечує ефективну координацію діяльності компанії та її контрагентів у рамках кооперації праці; інформаційний, спрямований на запобігання витоку цінних даних компанії; продуктової (товарний); фінансовий (у тому числі інвестиційний), що ліквідує загрози нормальному грошовому забезпеченню бізнес-процесів [10; 12].

Висновки. Аналіз наукових джерел та досвід практичної роботи ілюструють можливість ідентифікації й групування різноманітних загроз економічній безпеці компанії. У найбільш загальному вигляді про економічну безпеку компанії свідчить її збереження та функціонування як цілісного структурного утворення і юридичної особи, а також сталі або такі, що зростають, фінансово-економічні показники. Загроза безпеці підприємницької діяльності виникає тоді, коли в процесі підприємницької діяльності суб'єкти можуть відчувати вплив різних фізичних та юридичних осіб, які мають негативні для економічного стану компанії наслідки. Актуальність проблеми зумовлюється тим, що в сучасних умовах в Україні активізувалися процеси криміналізації економіки і в цілому відсутнє розуміння проблем корпоративної культури, бенчмаркінгу та сучасних технологій протидії загрозам безпеки.

Застосування розроблених пропозицій з удосконалення управління й рекомендацій з оцінки економічної безпеки, а також моделювання економічних інтересів підприємства дадуть змогу не тільки сформулювати механізми забезпечення економічної безпеки підприємства, а й підвищити його сталість та підняти фінансово-економічну ефективність на новий рівень.

Забезпечення стабільності функціонування та досягнення головної мети діяльності компанії передбачає необхідність постійного дотримання економічної безпеки, що визначається завданням для кожного окремого суб'єкта бізнесової діяльності [3, с. 67], а рівень економічної безпеки компанії зумовлює ефективність роботи топ-менеджерів щодо запобігання потенційній загрозі та ліквідації шкідливих наслідків конкретної негативної складової зовнішнього та внутрішнього середовища.

Перспективи подальших досліджень полягають у здійсненні аналізу основних факторів запобігання загрозам економічній безпеці підприємства, визначенні механізмів протидії загрозам економічної безпеки підприємства.

Список використаних джерел

1. Командный менеджмент как инструмент корпоративного управления / Р. А. Аблязов, Н. Р. Мурсалимова, Г. И. Падурец, С. О. Савченко // Экономика: проблемы теории та практики : зб. наук. пр. - Дніпропетровськ : ДНУ, 2002. - Вип. 134. - С. 158-163.
2. *Арефьев С. О.* Определение категории "экономическая безопасность предприятия" / С. О. Арефьев. - Режим доступа : <http://masters.donntu.edu.ua>
3. *Архипов А.* Экономическая безопасность: оценки, проблемы, способы обеспечения / А. Архипов, А. Городецкий, Б. Михайлов // Вопр. экономики. - 2004. - № 12. - С. 38.
4. Бенчмаркінг. - Режим доступу : <http://altshuler.ru>
5. *Василец В. И.* Хорошо ли защищен ваш бизнес? / В. И. Василец, С. В. Василец // Безопасность бизнеса. - 2005. - № 1. - С. 18-21.
6. Діагностика економічної безпеки підприємства. - Режим доступу : <http://inpos.com.ua/516>
7. Информационная безопасность бизнеса и защита информации. - Режим доступа : http://www.arnis.ru/threats_es.htm/
8. Классификация угроз экономической безопасности предпринимательства. - Режим доступа : <http://vuzlib.net>
9. *Каламбет С. В.* Підходи до трактування економічної безпеки підприємства / С. В. Каламбет, В. А. Воропай. - Режим доступу : <http://2009.ekuzt.gov.ua>
10. Класифікація ризиків. - Режим доступу : <http://buklib.net>
11. *Королев М. И.* Организационно-экономический механизм защиты фирмы от экстремальных воздействий среды / М. И. Королев. - Режим доступа : <http://www.dissercat.com>
12. *Королев М. И.* Экономическая безопасность фирмы: теория, практика, выбор стратегии / М. И. Королев. - М., 2011. - 284 с.
13. *Мак-Мак В. П.* Служба безопасности предприятия. Организационно-управленческие и правовые аспекты деятельности / В. П. Мак-Мак. - М. : Мир безопасности, 1999. - 160 с.
14. *Молодецька О. М.* Україна. Сучасні підходи до класифікації загроз економічній безпеці підприємства / О. М. Молодецька. - Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>
15. *Нижник В. М.* Економічна дипломатія та економічна безпека України : навч. посіб. / В. М. Нижник. - Хмельницький : ХНУ, 2007. - 315 с.
16. *Пекін А.* Економічна безпека підприємств як економіко-правова категорія / А. Пекін // Економіст. - 2008. - № 8. - С. 23-25.
17. Понятие экономической безопасности: определение, содержание, критерии. - Режим доступа : <http://www.pravo.vuzlib.net>
18. *Шлыков В. В.* Экономическая безопасность предприятия / В. В. Шлыков // ЭКО. - 2002. - № 11. - С. 94-99.
19. Економічна безпека підприємництва як структуроутворюючий елемент теорії детінізації економіки. - Режим доступу : <http://www.vuzlib.net>
20. Экономическая безопасность предприятия. Угрозы. - Режим доступа : <http://kolchuga-ksb.com.ua>
21. Экономическая безопасность предприятия. - Режим доступа : <http://www.ahoroshiy.com>

УДК 35.08(477)

Пархоменко-Куцевіл О.І.,

кандидат наук з державного управління,
заступник віце-президента Національної академії
державного управління при Президентові України

Теоретичні засади формування системи державних посад в Україні та за кордоном

У статті проаналізоване поняття "система державних посад". Крім того, розглянуто систему державних посад в Україні, а також за кордоном (у Франції, ФРН, США, Угорщині, Великій Британії, Японії, КНР, Грузії та ін.). На підставі комплексного аналізу системи державних посад за кордоном визначені шляхи реформування національної системи державних посад.